

Coperta de I. OPRÎȘAN

Coperta I: Decebal. Portret.

Coperta IV: Traian. Statuie.

Clapa I: Ioan Pop Florantin.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POP FLORANTIN, IOAN

Decebal : nuvelă istorică / Ioan Pop Florantin ; ed. îngrij.
și pref. de I. Opreșan. - București : Saeculum I.O., 2020

ISBN 978-973-642-447-2

I. Opreșan, I. (ed.) (pref.)

821.135.1

Editura SAECULUM I.O.

ISBN: 978-973-642-447-2

© Toate drepturile sunt rezervate Editurii SAECULUM I.O.

IOAN POP FLORANTIN

DECEBAL

Nuvelă istorică

Ediție îngrijită și prefată de

I. OPRÎȘAN

Editura SAECULUM I.O.

București, 2020

Decebal, Attila, Draga, Dan și Osman (tradus și în limba italiană), *Maica*. Un act prolog (și alte episoade dramatice adăugate), la tragedia *Macbeth* a lui Shakespeare; modificând-o și completându-i motivarea, în conformitate cu noul act.

Scriitorul *I. Pop-Florantin* este în *Stolnici*, România, însă pe urmă se va stabili în Cluj, dar plănuiește să facă un nou turneu de conferințe publice în Transilvania.

(BAR, cota I 35630. Articol nesemnat, dar evident autobiografic).

CUPRINS

<i>O „nuvelă istorică” lăudată de Titu Maiorescu</i> (<i>I. Opreșan</i>).....	5
<i>Notă asupra ediției (I. Opreșan)</i>	9

DECEBAL Nuvelă istorică

Prefață	17
Era în zilele din bătrâni.....	19
I	21
II	37
III	44
IV	50

ROMÂNII ȘI MAGHIARII

Baza naționalităților	66
Rățiunea naționalismului	68
Valoarea naționalismului.....	70
Românii și maghiarii.....	73
Coloniile dușmanilor.....	78
Maghiarii.....	79
Cum ne consideră ungurii?.....	86
Românii.....	90
Sfârșitul ungurilor în contra noastră	94
Ce e de făcut?	100

ADDENDA

Schiță biografică	105
-------------------------	-----

— Bine, că mi-ai adus aminte, le răspunse el; ca să nu vă pară rău, că vă dau porunci, fără de a vă fi bătut, vă voi bate acuma.

Și iazigii numai deodată se treziră, că, din tovarăși, i s-au făcut supuși.

Dar oare ce ar zice acest leu fâlos, când s-ar ivi un vultur îndrăzneț, și ar bate din aripi dinaintea feței lui, și ar cuvânta așa:

„Scoboară-te de pe tronul *Daciei*, zmulge-ți fâlcile de balaur de pe turnurile cetăților *Arhidava*, *Pelendava*, și *Patavissa*; zmulge și de pe *Arcobadara*, *Azizi* și *Zurobara*; smulge și de pe *Sarmizirga*, smulge și de pe *Sarmis-Egetuza*! Țintuiește în locul lor tot vulturi; ba, lasă, că-i voi țintui eu; numără-mi tu zeciuiala din băile tale de aur; și zeciuiala din comorile tale; din apele tale îți voi măsura eu și câmpiile tale le voi împărți eu, cum mi-a plăcea mie. Scoboară-te de acolo de pe scaunul acela, căci nu-mi place așa; — și i-ar [fi] lovi[t] cu clonțul în stâlpii tronului.....

Dar tronul lui stă tare: nimene nu-l poate nici atinge; cine să-l poată dară scutura?

I

„Atunci ne vom teme, când va cădea cerul pe capul nostru... nici atuncea nu!”

Decebal se întoarse din războiul ce a purtat cu neamul *iazigilor*; și dădu poruncă să se facă arderile de bucurie, într-o pădure, noaptea.

Nouă focuri mari de dranițe de stâlpari fâlfâie în pădure, și o umple de groază. Copacii se roșesc în zarea focului. Dranițele sfârâie și pocnesc; pocniturele se bat departe în păreți de stane și bolovani.

Acum sosește prada de ars lui *Zamolxe* și celor nevăzuți ai lui. Nouăzeci de căpățâni de om se duruie laolaltă, și crește o movilă fioroasă.

Odată se aud în codru buciumături de cornuri și sunete de tilinci. Decebal venea la jertfă, așa precum sosi din luptă, cu oaste cu tot.

În frunte venea turma *toporarilor*; lărgind calea prin desișul pădurii. După toporari urmau cetele *arcașilor* și ale *prăștiarilor* cu coamele împletite ca niște șerpi; cu barbe ciungărite, cu căciule țuguiete pe cap; călărind pe niște cai mici, dar iuți, care nu știau de șa, nici de frâu, în viața lor. La bătaie aceștia se aruncau orbiș în mijlocul sirelor și se învâteau ca vântul, împrôscând în toate părțile

cu prăștii și cu săgeți. Unii nici tolba nu și-o aduceau; au azvârlit-o în loc de săgeți.

Urmau *lănc[i]erii*, cu coame lungi, neîmpletite; cu cojoace din urechi până-n călcâie; cu căciule înalte plecate într-o parte; drept în sus nu rămase nici una; aceștia învârteau lănci de câte doi stânjeni de lungi în mănunchi. Toate au gustat cu țapa din sânge de *iazig*. Nici un *lănc[i]er* nu era întreg. Trei au rămas, numai cu mănunchiul lăncii; și îl aduceau în mâna stângă. Și apoi ei erau cei mai mândri din toată tabăra, ciunțiți cum erau; – fiindcă își aduceau și câte o diademă scumpă în vârful mănunchelor celor ciuntite.

Urma ceata *bărdarilor*, cu securi late-n tăiș, groase la multe, și strâmbe la mănunchi; ei erau îmbrăcați în cojoace cu mâneci.

Împrejurul bărdarului se făcea în luptă câte o poiană de doi stânjeni de largă și nu putea intra în ea cap de dușman, până nu-și lua iertăciunea de la umeri.

În urma tuturor venea *Decebal*.

Ce cap de voinic! Nici prin veste poveste altu ca el nu s-a pomenit.

Pe frunte-i lucea o diademă bătută toată din aur limpede, meșterită întreagă în chip ca o coroană de frunze de stejar, stropită peste tot cu picături de piatră scumpă roșie; pe deasupra i-au împletit frunză verde de dafin, pentru că a bătut pe *iazigi*...

Vântul leagănă crengile stejarilor, suflă în pletele cele negre de sub diadema lui Decebal, și țese împrejurul frunții lui cearcăn negru. Zarea focurilor îi suflă lumină roșie pe față.

Ostașii lui își aduceau câte trei capete tăiate; el numai unul, cu diademă ca și a lui, picată cu roș ca și a lui, dar nu cu picături de *piatră* roșă...

Vântul bate prin codru mânios. Tulpinele se clatină; rădăcinile pâraie; crengile se zvârcolesc; cele mai moi se frâng pe jumătate și cad spânzurate în jos; vântul plesnește tulpinile cu ele; cele mai vârtoase se frâng de tot, și se izbesc în acele pâraie și gropi.

Un stejar stătea prea sus, în vârful măgurii, și se pusese prea îndărătnicește-n calea viforului. Pe acela l-a smuls din rădăcină, l-a răsturnat în prăpastie cu capu-n jos, și l-a împlintat așa în adâncul pâraului cu rădăcinile în sus...

Aceasta nu-i a bine căci Decebal stă tot cum stătea stejarul acela...

Toporarii tăia un stejar: lăsa din tulpină de trei palme, aștern pe acel trunchi cape[te]le de urs negru, și Decebal se așază pe ea ca pe un tron.

Cine să-i poată dară scutura tronul lui?

Iată, că *preoții pălărieți* presură în focurile cele sfinte tămâie scumpă; se înalță miros binecuvântat.

Decebal rămâne cufundat în cugete despre mărirea lumii, timp îndelungat, și nu vede, n-aude nimic din cele ce se fac împrejurul lui.

Un căpitan întrebă, ca de obicei, că cine știe pe vreun dac, care să fi fost fricos în bătaie?

Și-i răspunde un grai:

— Acei trei de după trunchiul cel putred n-au atins nici pe un dușman.

— Nu stă nimeni acolo după trunchiul acela; răspunde căpitanul. Dar cine ești tu, și unde ești, pasăre cobitoare, ce-i învinovățești pe nevăzute? Ce judecată să fie aceea,

când învinovățește nevăzut pe nevăzut. Arată-mi-te, să te vedem, dacă ești om pământean.

— Tu, doamne, nu-i vezi nici pe ei, și nu mă vezi nici pe mine, deoarece ne cauți printre ceilalți ostași; dar eu îs mai sus și ei îs mai jos; și eu sunt mai mare decât toți, iar ei mai mici. Iată-mă, unde-s!

Un mestecăn frunzări, și din vârful lui cucuia fața unui ostaș.

— Dar coboară-te jos de acolo, cioară cobitoare!

Voinicul numai păși înainte; căci nu fusese suit; ajungea până-n vârf și de pe jos era de un stângen și jumătate de lung, nemăsurându-i gâtul, fiindcă n-ajungea nimenea sus la el, fără scări.

— Pre cine învinovățești tu? mai spune o dată; de cumva ai inimă să spui și de pe pământ, cea ce ai spus din cer.

— Pe cei trei de după trunchiul cel putred.

— Tu mi-ai picurat dintre nouri; ei îmi vor izvorî poate de pe sub pământ; căci până acum încă nu se văd pe deasupra pământului. Măi, cei trei de după, — ori de sub trunchiul cel putred — izvorâți-mi înainte, dacă puteți.

De printre scorburile trunchiului se scormoniră acum trei ostași, câte de doi coți unul; dar p[î]leptoși și pumnoși; cu lăncile strânse-n pumni; tot încurcându-se-n pășire înainte prin buruieni; câte o lance era mai lungă, decât ei toți trei numărați drept unul și pentru că nu se vedeau prin buruieni, le striga căpitanul:

— Dar sculați-vă-n picioare!

Cei trei nu puteau crește mai sus, și răspunseră:

— Suntem în picioare, Doamne.

— Stați-mi, dară, înainte și așa; și tu cel ce-i învinovățești, iată ți-i dau pe mână dacă n-ai mințit, ia-le capul; căci nu-i mare lucru, numai pe la genunchi și pe la glezne ai să te aperi; iar voi dacă-l veți da de minciună: să trăiți; bateți-vă colo-n poiana de alături.

Pe drum de către poiană întrebă un vecin pe cei scurți, că de ce n-au atins nici pe un dușman.

— Fiindcă iazig viu nici n-am văzut.

— De inimoși ce erați, poate v-ați uitat tot îndărăt?

— Ba ne-am uitat tot înainte.

— Dar cu ochii închiși!

— Vei vedea tu, cum.

Lungul socoti „Mie mi-i rușine să mă bat cu viteji, care nu văd cap, ori măcar picior de dușman, în mijlocul bății, ziua pe la amiază-zi.

— Așteaptă cu rușinea, până ce te voi bate întâi: răspunse cel mai spătos dintre pitici, căci pe tine te văd și peste copaci.

— Tu mă vezi, dar nu te văd eu de sub burtiene.

— Nu trebuie, să mă vezi: îmi vei simți vârful lăncii în gât.

— Dar să știi, că gâtul meu nu mi-e pe la călcâie, cum îmi vei ajunge sus la el?

— Se va sui cu o scară într-un mestecăn, și de acolo; — îl învăța un prieten.

— Ba se vor sui toți trei în vârful carului unul la altul; și el de acolo, dintr-a treia ridicătură, va ajunge cu lancea măcar până la coastele tale — îndreptă altul.

— Ba va azvârli cu buzduganul în sus.

Uriașul auzind de buzdugan, se îngriji:

— Te rog, nepoțele, să-mi păzești gleznele când te va rostogoli buzduganul pe pământ.

— La gât-ți nu mă voi urca, nici în ridicături nu mă voi sui, și nici cu buzduganul nu voi azvârli în sus; dar îți voi doborî eu gâtul tău jos, ici la lancea mea.

Atuncea sosiră în ochiul celui din poiană; uriașul chemă pe cel mai sfătos pitic, și zise și către ceilalți doi:

— Aideți și voi cu lăncile pre mine, ca măcar să prindeți pe fratele vostru când va picura din cer pe pământ, căci mă bate un gând, să sai mai întâi eu peste el, și apoi să-l azvârl, să saie și el peste mine, nu de voie, ci de nevoie.

— Voi sări eu peste ceafa ta și cu voia mea, dar fără voia ta, îi răspunse cel de un cot și jumătate, și implântându-se în poala poenei ca și un plocump de cei scurți, strigă:

— Sui în vârful coastei, repezi-mi-te de acolo!

Zmeul, suind pe coaste la deal, se mai pleca la cel scurt, și-i șoptea la ureche învățătura frățască:

— Ține-te de iarbă, ba mai bine tupilă-te sub o frunză, ori sub o ciupercă, să nu te mătur, căci eu suflu cam greu când mă bat.

— Nu-ți bate grije-n capu de aceasta, căci nu vei mai sufla multe zile.

Un corn bucina, și piticul își înțepeni picioarele în pământ ca niște butucași, își înțepeni lancea-n pumni, împunse cu ea în deșert înainte, și rămase cu ea așa ținută în nimic.

— Nu te pripi, fratele baraboilor; strigă lungul, năvălind spre el pe coaste în jos; nu mă vezi, că n-am ajuns la tine; ori și acuma bați la dușmani nevăzuți? și apoi sări... dar nu sări bine...

Scurtul, ca uliul, își suci lancea de-a curmeziș, și o ridică asupra capului; lungul, cu gurgoaiele lui cele lungi, se împiedică în lance-i, și căzu pe coaste în jos, cât a fost de lung: el își frânse lancea și la vârf și la mănunchi. Acum micul sări pe coastele lui ca o veveriță, și punându-i călcâiul stâng pe piept, îi atinse gâtul cu vârful lăncii și-l spărie.

— Una să nu-mi crâcnești; căci tu nu m-ai înălțat în vârful copacului, pentru că ți-am fost prea jos; dar acuma eu te îngrop îndată după un spin; căci tu nu-mi ești prea sus. Și-l gădilă cu vârful lăncii, la gât.

Ceilalți ostași îi despărțiră; și căpitanul îngădui piticilor, să-i povestească, de ce n-au nici atins pre dușmani; unde ei îs așa de voinici la bătaie?

Un pitic povesti:

— Când cu iazigii voi ați luat-o la fugă înainte, și așa noi acești mai țepeni, vârtoși (a zis-o în loc de „scurți“) am rămas îndărăt. Dar pune-ne cu care-i vrea: pe care să-l batem? (Acum nu vorbeau altmintrelea, ci numai că „să batem“).

Căpitanul nu-i lăsa să bată nici pe unul: ci-i întreba:

— Ce-mi cereți, să vă dau; pentru că văd că sunteți bărbați cu inima la loc.

— Pune-ne în șirul cel întâi, de câte ori ne-om mai bate.

— Vă voi pune.

De-ar fi știut el, cu cine se vor mai bate...

Dintre frunzarii unui foișor de ramuri verzi se răsfirea în clipele aceste prin undele vântului un cântec dulce și călduros: care topește coaja tăriei războinice, îți îndulcește

și îmblânzește inima, când îl auzi: așa de limpede, așa de moale, așa de smălțat tremura prin aerul nopții...

Treisprezece copile alese cântau despre mărirea neamului lor.

La nouă le tremura cântecul de bucurie: iubiții lor s-au întors din luptă cu cununi de stejar. Acele nouă sunt împodobite cu crin și trandafir. La trei le tremura cântecul de durere; iubiții lor au căzut în bătaie: aceste s-au gătit cu flori de chiparos.

A treisprezecea fecioară e mai marea lor, mai albă, decât ele; mai înălțată, decât ele. Dacă-ți farmecă văzul lor mintea, privirea ei îți încălzește inima; dacă în vederea lor te pierzi, clipirea ei te reînvie. Între pletele ei sunt împletite lăntuțele de crini.

Nouă fete cântă, mândre de bucurie; trei mai mândre, de durere; una neștiind nici de bucurie, nici de durere; când zâmbind cu cele voioase; când suspinând cu cele indurerate.

Cântecul îndulcește toate piepturile...

Deceneu, preotul pălăriat, de trei ori grăi către Decebal, și Decebal nu-l aude; e adâncit în gânduri, și fermecat de cântecul cel dulce. Preotul îi puse mâna pe braț; atunci el, ca speriat dintr-un vis, strigă:

— Cine-i? ... A! mulțumește-mi, că nu vreau să văd moarte; căci ai fi murit, să fii oricât de sfânt.

— Eu, doamne, îs cel mai smerit, dar Zamolxe!

— Sfânt, ori smerit, pară-ți bine, că nu vreau să văd moarte acuma!...

— Și tocmai moarte trebuie, să-ți cer, striga preotul, încrezându-se în *pălăria* sa, și mai îmbărbătându-se încă, striga și mai tare:

— *Zamolxe* poruncește, după legea lui, să arzi, ca jertfă de bucurie, pe fata cea mai tânără dintre cele ce cântă în foișor. Legea lui nu se poate călca; focurile ard...

Cântărețele ajunseră, de jelesc în cântec pre cei ce au căzut în bătaie pentru mărirea neamului lor; durerea stoarce inimile, piepturile se strâng, cântecul se-neacă – și ele aud porunca cea înspăimântătoare.

— A! strigă în clipa aceasta cântăreța cea mai tânără, ca mușcată de șarpe.

Decebal răspunse preotului:

— P[i]erdutule! N-auzi tu pe cântăreța cea mai tânără? aceea e fiica mea!

— Arză cea următoare! legea-i sfântă!

Alt țipet de spaimă se auzi din foișor. Decebal adaoase:

— Ha, ha! legea-i sfântă, și voi totuși o suciți, că într-o clipă ar arde pe una, într-alta pe alta!

— Eu sunt robul lui *Zamolxe*!

— Robul lui *Zamolxe*! pentru ca să-i sucești legea? Dar bine că eu îs domnul tău; am dară, mai mult cuvânt de-a o întoarce; eu dară, iată, că o și întorc, așa, că o șterg de tot și pentru totdeauna. Acum piei dinaintea feței mele; și mulțumește lui *Zamolxe*, ori mai bine mie, că¹ i-am întors legea așa, că, în loc de femeia cea mai tânără, să ard pe bărbatul cel mai bătrân...

1. În text: „că nu“ (*n. ed.*).